<u>ΤΑ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ</u>

ΦΩΝΗ – ΣΥΖΥΓΙΑ – ΔΙΑΘΕΣΗ – ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ – ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

<u>Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ</u>

<u>Α.1. ΦΩΝΗ</u>

Τα ρήματα σχηματίζουν δύο φωνές.

α. **Ενεργητική Φωνή** β. **Παθητική Φωνή**

Πότε ένα ρήμα είναι ενεργητικής φωνής;

Για να το βρω, θα σχηματίσω το ρήμα της πρότασής μου στο “εγώ” και στο “τώρα”, δηλ. στο **πρώτο πρόσωπο ενικού** αριθμού (*εγώ*) και στον **Ενεστώτα** (*τώρα*).

π.χ. Χθες πήγα στον κινηματογράφο με τους φίλους μου.

Για να βρω τη φωνή στην οποία βρίσκεται το ρήμα *πήγα*, το σχηματίζω στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού (*εγώ*) και στον Ενεστώτα (*τώρα*): πήγα –-> (*εγώ τώρα*) πηγαίνω.

Παρατηρώ την κατάληξη που εμφανίζεται.

- Εάν το ρήμα μου **τελειώνει σε -ω** (π.χ. γράφω) **ή -ώ** (π.χ. αγαπώ), τότε είναι *ενεργητικής φωνής*.
- Εάν το ρήμα μου **τελειώνει σε -μαι** (π.χ. λέγομαι), τότε είναι **παθητικής φωνής**.

Συνήθως τα ρήματα σχηματίζουν και τις δύο φωνές π.χ. γράφω – γράφομαι. Ωστόσο, υπάρχουν και ρήματα που εμφανίζονται μόνο στη μία φωνή π.χ. λέμε “φεύγω” αλλά δεν λέμε “φεύγομαι”! Τα ρήματα που σχηματίζουν **ΜΟΝΟ ΠΑΘΗΤΙΚΗ** φωνή, ονομάζονται ***αποθετικά*** π.χ. λέμε “έρχομαι” αλλά δεν λέμε “έρχω”!

Α.2. ΣΥΖΥΓΙΑ

Τα ρήματα σχηματίζουν δύο συζυγίες.

α. **α' συζυγία** β. **β' συζυγία**

Πώς θα βρω τη συζυγία κάποιου ρήματος;

Για να βρω τη συζυγία κάποιου ρήματος, θα σχηματίσω το ρήμα της πρότασής μου στο “εγώ” και στο “τώρα”, δηλ. στο **πρώτο πρόσωπο ενικού** αριθμού (*εγώ*) και στον **Ενεστώτα** (*τώρα*).

π.χ. Χθες πήγα στον κινηματογράφο με τους φίλους μου.

Για να βρω τη συζυγία στην οποία βρίσκεται το ρήμα *πήγα*, το σχηματίζω στο πρώτο πρόσωπο ενικού αριθμού (*εγώ*) και στον Ενεστώτα (*τώρα*): πήγα –-> (*εγώ τώρα*) πηγαίνω.

Παρατηρώ την κατάληξη που εμφανίζεται.

- Εάν το ρήμα μου είναι ενεργητικής φωνής (δηλ. τελειώνει σε -ω ή -ώ), τότε:

  α. εάν **τελειώνει σε -ω** (χωρίς τόνο) ανήκει στην **α' συζυγία** π.χ. φτάνω

  β. εάν τ**ελειώνει σε -ώ** (με τόνο) ανήκει στη **β' συζυγία** π.χ. περνώ

- Εάν το ρήμα μου είναι παθητικής φωνής (δηλ. τελειώνει σε -μαι), τότε:

  α. εάν **τελειώνει σε -<u>ο</u>μαι** ανήκει στην **α' συζυγία** π.χ. έρχομαι

  β. εάν τ**ελειώνει σε -<u>ά</u>μαι** (π.χ. λυπάμαι), **-<u>ιέ</u>μαι** (π.χ. αγαπιέμαι) **ή -<u>ού</u>μαι** (π.χ. καθοδηγούμαι) ανήκει στη **β' συζυγία**.

Α.3. ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ

Τα ρήματα έχουν τρεις χρονικές βαθμίδες:

α. το **παρόν** β. το **παρελθόν** γ. το **μέλλον**

Η χρονική βαθμίδα δηλώνει πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα της πρότασης[1].

Οι χρόνοι τοποθετούνται στις χρονικές βαθμίδες ως εξής:

ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
ΠΑΡΟΝ	**ΠΑΡΕΛΘΟΝ**	**ΜΕΛΛΟΝ**
Ενεστώτας (π.χ. γράφω)	Παρατατικός (π.χ. έγραφα)	Εξακολουθητικός Μέλλοντας (π.χ. θα γράφω)
	Αόριστος (π.χ. έγραψα)	Συνοπτικός Μέλλοντας (π.χ. θα γράψω)
	Υπερσυντέλικος (π.χ. είχα γράψει)	Συντελεσμένος Μέλλοντας (π.χ. θα έχω γράψει)
Παρακείμενος (π.χ. έχω γράψει)		

Παρατηρούμε ότι **ο Παρακείμενος ανήκει σε δύο χρονικές βαθμίδες (παρελθόν-παρόν)**, καθώς ουσιαστικά δηλώνει κάτι που ξεκίνησε στο παρελθόν αλλά τα αποτελέσματά του φτάνουν στο παρόν (χωρίς να έχουν απαραίτητα ολοκληρωθεί).

π.χ. Μέχρι τώρα έχω πάει στη Γαλλία δύο φορές στη ζωή μου. (Πήγα στο παρελθόν αλλά αυτό διαρκεί μέχρι και σήμερα και δεν έχει ολοκληρωθεί καθώς μπορεί να πάω ξανά στο μέλλον).

1Η χρονική βαθμίδα εκφράζεται κυρίως με την οριστική έγκλιση.

Β. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Β.1. ΔΙΑΘΕΣΗ

Η διάθεση του ρήματος δείχνει εάν το υποκείμενο του ρήματοςQ

α. ενεργεί

β. παθαίνει κάτι (από τον εαυτό του ή από κάποιον άλλο)

γ. βρίσκεται απλώς σε μία κατάσταση.

Επομένως, η διάθεση του ρήματος αφορά αποκλειστικά τη σημασία του ρήματος.

Τα ρήματα έχουν τέσσερις διαθέσεις.

α. **Ενεργητική** β. **Παθητική** γ. **Μέση** δ. **Ουδέτερη**

Πώς θα βρω τη διάθεση του ρήματος της πρότασης;

Για να βρω τη διάθεση του ρήματος της πρότασης, θα πρέπει πρώτα να εντοπίσω ποιο είναι το **υποκείμενο** του ρήματος.

- Εάν το ρήμα δείχνει ότι **το υποκείμενο ενεργεί** (κάνει κάτι) τότε το ρήμα είναι **ενεργητικής διάθεσης**

  π.χ. Ο Αντώνης λύνει τις ασκήσεις του για τα Μαθηματικά.

- Εάν το ρήμα δείχνει ότι **το υποκείμενο δέχεται μία ενέργεια** (παθαίνει κάτι) τότε:

  - εάν δέχεται την ενέργεια **από κάποιον άλλο**, το ρήμα είναι **παθητικής διάθεσης**

  π.χ. Το δέντρο της αυλής μας ξεριζώθηκε από το δυνατό αέρα.

  - εάν δέχεται την ενέργεια **από τον ίδιο του τον εαυτό** (ο ίδιος ενεργεί και ο ίδιος παθαίνει κάτι) τότε το ρήμα είναι **μέσης διάθεσης**

  π.χ. Η Μαρία χτενίζεται κάθε πρωί μπροστά στον καθρέφτη της.

- Εάν το ρήμα δείχνει ότι **το υποκείμενο** δεν ενεργεί ούτε παθαίνει κάτι αλλά **απλώς βρίσκεται σε μία κατάσταση**, τότε το ρήμα είναι **ουδέτερης διάθεσης**

  π.χ. Χθες το απόγευμα κοιμήθηκα τρεις ολόκληρες ώρες!

Β.2. ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Το ποιόν ενεργείας αφορά τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής παρουσιάζει την ενέργεια που δηλώνει το ρήμα της πρότασης. Είναι μία έννοια που **έχει σχέση με τη διάρκεια ή μη μιας πράξης** ή ακόμα και με το γεγονός ότι **μπορεί η πράξη αυτή να έχει ολοκληρωθεί ή να βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη**.

Το ποιόν ενεργείας διακρίνεται σε:

α. **Συνοπτικό** β. **Μη Συνοπτικό** (Εξακολουθητικό) γ. **Συντελεσμένο**

Πώς θα βρω το ποιόν ενεργείας του ρήματος;

- Εάν το ρήμα δηλώνει κάτι που **έχει διάρκεια ή γίνεται με επανάληψη**, τότε έχει **Μη Συνοπτικό (Εξακολουθητικό) Ποιόν Ενεργείας**

  π.χ. Κάθε μέρα ακούω μουσική τουλάχιστον για μία ώρα. (Ενεστώτας)

  Χθες όλο το απόγευμα διάβαζα για το διαγώνισμα στη Φυσική! (Παρατατικός)

  Αύριο θα βλέπω τηλεόραση από το πρωί μέχρι το βράδυ! (Εξακολουθητικός Μέλλοντας)

- Εάν το ρήμα δηλώνει κάτι που **δεν έχει διάρκεια**, τότε έχει **Συνοπτικό Ποιόν Ενεργείας** π.χ. Χθες διάβασα για το διαγώνισμα στη Φυσική! (Αόριστος)

  Αύριο θα δω τηλεόραση μόνο για μισή ώρα! (Συνοπτικός Μέλλοντας)

  Στο συνοπτικό ποιόν ενεργείας δίνεται έμφαση στην ίδια την πράξη και όχι στη διάρκειά ή την επανάληψή της.

  π.χ. Τα κατάφερα! Πήγα τελικά στην εκδρομή του σχολείου!

- Εάν το ρήμα δηλώνει κάτι που **έχει ήδη ολοκληρωθεί ή θα έχει ολοκληρωθεί πριν από κάτι άλλο**, τότε έχει **Συντελεσμένο Ποιόν Ενεργείας**.

  π.χ. Είχα ήδη κλείσει το φως όταν μπήκες μέσα στο σπίτι. (Υπερσυντέλικος)

  Θα έχω διαβάσει μέχρι να φύγουμε για τη βόλτα μας! (Συντελεσμένος Μέλλοντας)

ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ		
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ	**ΜΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ (ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟ)**	**ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟ**
	Ενεστώτας (π.χ. γράφω)	Παρακείμενος (π.χ. έχω γράψει)
Αόριστος (π.χ. έγραψα)	Παρατατικός (π.χ. έγραφα)	Υπερσυντέλικος (π.χ. είχα γράψει)
Συνοπτικός Μέλλοντας (π.χ. θα γράψω)	Εξακολουθητικός Μέλλοντας (π.χ. θα γράφω)	Συντελεσμένος Μέλλοντας (π.χ. θα έχω γράψει)